

ရခိုင်ရိုးရာဇမ်းခြင်းကဗျာများလေ့လာချက်

မင်းမော်သန့်^၁

စာတမ်းအကျဉ်း

ဤစာတမ်းသည် ရခိုင်ရိုးရာဇမ်းခြင်းကဗျာများကို လေ့လာထားသော စာတမ်းဖြစ်သည်။ ဇမ်းခြင်းကဗျာများသည် ရခိုင်လူမျိုးတို့၏ ကျေးလက်တွင် ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော ကဗျာများလည်းဖြစ်သည်။ ရခိုင်ကျေးလက်ဒေသတွင် ရှေးယခင်က တစ်ရွာနှင့်တစ်ရွာ လူပျိုလှည့်သောအခါ ဇမ်းခြင်းကဗျာများဖြင့် ပြောဆိုကြသည့် ချစ်စရာဓလေ့ကို ဖော်ထုတ်လိုသော ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ဤ စာတမ်းကို ပြုစုထားပါသည်။

သော့ချက်ဝေါဟာရ - ဇမ်းခြင်း၊ ရွာလည်ခြင်း၊ ဓလေ့၊ လူပျို၊ အပျို။

နိဒါန်း

ရခိုင်လူမျိုးတို့သည် စာပေအမျိုးမျိုးကို ခေတ်အဆက်ဆက် ရေးသားဖွဲ့ဆိုခဲ့ကြပါသည်။ ကဗျာလင်္ကာများ၊ စကားပြေကျမ်းကြီးများကိုလည်း ယနေ့တိုင်ရေးသားဖွဲ့ဆိုလေ့ရှိကြပါသည်။ ဇမ်းခြင်းကဗျာများသည်ရှေးယခင်ခေတ်များတွင် ပေါ်ပေါက်လာသော ကဗျာတစ်မျိုးဖြစ်သည်။ မြောက်ဦး၊ ကျောက်ဖြူ၊ ရမ်းဗြဲ၊ မာန်အောင် ကျေးလက်ဒေသများတွင် ဇမ်းခြင်းကဗျာများ ထွန်းကားခဲ့ပါသည်။ ဇမ်းခြင်းကဗျာများသည် လူပျို၊ အပျိုတို့ အပြန်အလှန် ပြောဆိုကြရင်း ရင်းနှီးချစ်ခင်မှုကို ပိုမိုရရှိစေရန် လက်တန်းစပ်ဆိုထားသော ကဗျာများလည်းဖြစ်သည်။ ဇမ်းခြင်းများတွင် ရခိုင်လူပျိုနှင့်လုံမပျိုတို့၏ ချစ်ရေးချစ်ရာကိစ္စများကိုလည်းကောင်း၊ အိမ်ထောင်ရေးနှင့် ပတ်သက်သည့် သဘောထားများကို လည်းကောင်း သိရှိနိုင်ပါသည်။ ရခိုင်ကျေးလက်ဒေသမှ လူပျိုနှင့်လုံမပျိုတို့၏ ချစ်ခြင်းမေတ္တာတရား ကြီးမားပုံကို ဇမ်းခြင်းများကို လေ့လာခြင်းဖြင့် သိရှိနိုင်ပါသည်။

ဇမ်းဟူသော ဝေါဟာရ

ရခိုင်လူမျိုးတို့သည် အပျို၊ လူပျိုဘဝတွင် ချစ်ကြိုက်စကား ပြောဆိုကြရာ၌ ကာရန်နှော၍ ပြောဆို တတ်ကြသည်။ တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး ဉာဏ်စမ်းလို၍ ဇမ်းကဗျာဖြင့်လည်း ပြောဆိုတတ်ကြသည်။ တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး ကဗျာဉာဏ်ကို ဉာဏ်စမ်းသပ်ပြောဆိုကြသည့် ‘စမ်း’ ဟူသောစကားလုံးကို အသံပြင်းပြင်းဖြင့် ‘ဇမ်း’ ဟုအသံပြောင်းကာ ပြောဆိုကြသည်။ ထို့ကြောင့်ရခိုင်ကဗျာများတွင် ဇမ်းချင်းကဗျာများ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့ပါသည်။ ရခိုင်လူမျိုးများ၏ ဇမ်းကဗျာများသည် ယဉ်ကျေးမှုစတင်ပေါ်ထွန်းစဉ်ကပင် ပေါ်ပေါက်ခဲ့ဟန်ရှိပါသည်။

ဇမ်းခြင်းဟူသော ဝေါဟာရ

ဇမ်းခြင်းတွင်ပါသော ‘ခြင်း’ ဟူသော ဝေါဟာရနှင့် ပတ်သက်၍ ဦးမောင်မောင်အေး (စစ်တွေ)၏ မြန်မာစာပေနှင့် ယဉ်ကျေးမှုအဖွင့် (၁၉၉၇) စာအုပ်တွင်

^၁ မြန်မာစာပေ၊ မြိတ်တက္ကသိုလ်။

“အကြောင်းခြင်းရာများကို ရေးသားဖွဲ့နွဲ့ထားသောကြောင့် အရစ်သံထွက်ခေါ်ကြခြင်း ဖြစ်သည်။” (စာ -၇၉)

ဟု ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။

ထို့ကြောင့် အကြောင်းခြင်းရာတစ်ခုခုကို ဖော်ပြနားဆင်စေလို၍ ရရစ်အသံဖြင့် ဇမ်းခြင်းဟူ၍ ‘ခြင်း’ ဟု အသံထွက် ခေါ်ဝေါ်ခြင်းဖြစ်သည်ဟု ယူဆရသည်။

ဇမ်းခြင်းဟူသောဝေါဟာရနှင့် ပတ်သက်၍ ဦးမင်းနိုင်နှင့် ဦးစက္ကိန္ဒတို့၏ ‘ရခိုင်တေးသံ’ (၁၉၆၅) စာအုပ်တွင်

“ဇမ်းဆိုသည်မှာ အပျိုနှင့်လူပျိုတို့သည် ချစ်ရေး၊ ကြိုက်ရေးစကားများကိုကာရန်၊ နဘော တို့ဖြင့် အချို၊ အချ၊ အမေး၊ အဖြေလုပ်၍ ပြောဆိုရသော စကားတစ်မျိုးဖြစ်သည်။”

(စာ-၂၇)

ဟုလည်းကောင်း၊ အောင်လှသိန်း၏ ‘ရခိုင်သုတအဘိဓာန်’ (၁၉၉၇) စာအုပ်တွင်

“ရခိုင်ကျေးလက်သဘာဝအရ ရွာလည်ရာတွင် လင်္ကာဆန်ဆန်ဖြင့် မေးမြန်း ဖြေကြားရ သည့် ရိုးရာဓလေ့တစ်ခုဖြစ်သည်။”

(စာ-၃၃)

ဟုလည်းကောင်း၊ အောင်လှသိန်း၏ ‘ရခိုင်သုတအဘိဓာန်’ (၂၀၁၅) စာအုပ်တွင်

“ရခိုင်ဓလေ့ရွာလည်ရာ၌ အသုံးပြုသော ပညာစမ်းဆိုသည့် စကားထာတစ်မျိုးဖြစ် သည်။ များသောအားဖြင့် ရမ်းဗြဲကျွန်းနှင့် တောင်စဉ်ကမ်းဒေသ၊ တန်းလွဲဒေသတို့တွင် ပြောဆိုလေ့ရှိသည်။” (စာ-၈၆၊ ၈၇)

ဟုလည်းကောင်း၊ ရခိုင်ဝေါဟာရအဘိဓာန်တွင်

“ဇမ်းစကား-(၃)/ဇန်းစကား/ ကဗျာလင်္ကာစသည်တို့ဖြင့် ဖွဲ့နွဲ့ကာ မိန်းမနှင့် ယောက်ျား (အပျိုနှင့်လူပျို) ချစ်တင်းနှော၍ တစ်လှည့်စီ အချိုအချ ပြောဆိုသောစကား” (စာ-၄၆၁)

ဟုလည်းကောင်း၊ တိုင်းရင်းသားယဉ်ကျေးမှုဓလေ့ထုံးစံများ (ရခိုင်)တွင်

“အပျို၊ လူပျိုတို့ ချစ်ခွန်းဆိုရာ၌ ပညာဆန်ဆန်၊ ပဟေဠိဆန်ဆန်၊ ကဗျာဆန်ဆန် ပြောဆိုကြသော ဇမ်းစကားဖြစ်သည်။ ဇမ်းစကားသည် ‘ဆန်း’ အလင်္ကာမှအသံ ပြောင်းလဲလာခြင်းဖြစ်၍ ပညာစမ်းသော သဘောဖြစ်သည်။” (စာ-၁၁၃)

ဟုလည်းကောင်း၊ မောင်ဇင်ယော်က ရခိုင်တန်ဆောင်မဂ္ဂဇင်း အမှတ်(၁၄)၊ (၁၉၇၆)ခုနှစ်ပါ ရမ္မာမြေ ကျေးလက်မှ သဘာဝတေးသံဆောင်းပါးတွင်

“ဇမ်းဆိုသည်မှာ အပျို၊ လူပျိုတို့ ချစ်ရေးဆိုရာ၌ အမေးအဖြေပြု၍ လင်္ကာဆန်ဆန် ပြောဆိုရသော တေးကဗျာတစ်မျိုးဖြစ်သည်။” (စာ-၇၁)

ဟုလည်းကောင်း အသီးသီးဖွင့်ဆိုထားပါသည်။

အထက်ဖော်ပြပါ အချက်များအရ ဇမ်းခြင်းသည် တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး ပညာစမ်းလိုသော သဘော ဖြင့် တွင်ကျယ်လာဟန်ရှိသည်။ ‘ဇမ်း’ ဝေါဟာရသည် ‘စ’ ဟူသော သံညည်းဗျည်းမှ တစ်ဆင့် ‘ဇ’ ဟူသော သံပြင်းဗျည်းသို့ အပြောစကားအသွင်ဖြင့် ကူးပြောင်းကာ ‘ဇမ်း’ ဟူသော ဝေါဟာရဖြစ်လာသည်။ ရခိုင်

ပြည်နယ်၌ဇမ်းစကားများကို ရမ်းဗြဲကျွန်းနှင့် တောင်စဉ်ကမ်း တန်လွဲဒေသတို့တွင် အများဆုံးပြောဆို ခဲ့ကြသည်ကို သိရှိရပါသည်။

ရခိုင်လူမျိုးတို့ ရွာလည်ခြင်းခလေ့

ရခိုင်ကျေးလက်ရပ်ရွာများ၌ ရွာလည်သော ခလေ့ထုံးစံများ ရှိကြပါသည်။ ရွာလည်သည်ဆိုခြင်း မှာအပျိုရှိသောအိမ်သို့ လူပျိုကရည်းစားစကားပြောရန်သွားခြင်းကို ဆိုလိုပါသည်။ ရှေးဦးစွာ စကားပြော လိုကြောင်းကို ရပ်ရွာက ခန့်ထားသော အပျိုကြီး၊ လူပျိုကြီးများအား ရွာလည်မည်ဟု ကြိုတင်သတိပေး ခွင့်ပြုချက်ယူထားရသည်။ ရွာလည်စကားပြောမည့်သူသည် အပျို၊ လူပျို ပညတ်စည်းကမ်းကို လိုက်နာ ရသည်။ ထိုနောက် ရိုးရိုးစကားပြောဖြင့်ပြောမည် သို့မဟုတ် ဇမ်းစကားဖြင့် ပြောမည်ကို ဆုံးဖြတ်ရသည်။ ရိုးရိုးစကားဖြင့်သာ ပြော၍ ဇမ်းစကားဖြင့် မပြောတတ်သူကို မိန်းမပျိုလေးများက အထင်သေးကြသည်။

လူပျိုက စကားပြောလိုသော မိန်းမပျိုသည် ဧည့်သည်လူပျိုကို နှစ်သက်သည်ဖြစ်စေ၊ မနှစ်သက် သည်ဖြစ်စေ လက်ခံစကားပြောဆိုရပါသည်။ တစ်ရွာသားလူပျိုကို လက်ခံစကားမပြောသော လုံမပျိုကို ရွာခံလူပျိုများကလူမှုရေး၊ ဘာသာရေးကိစ္စများတွင် ဝိုင်းပယ်ထားကြသည်။ သို့သော်လုံမပျို၌ ကျန်းမာရေးချို့ယွင်းမှုရှိပါက ငြင်းပယ်ခွင့်ရှိပါသည်။ အကြောင်းပြချက် ခိုင်လုံလျှင် ရွာခံလူပျိုများက နားလည်ခွင့်လွှတ်ပေးကြသည်။ လုံမပျိုထံသို့ လူပျိုလှည့်ရန်လာသောသူမှာ လူပျိုအစစ်အမှန် ဖြစ်ရမည်။ အိမ်ထောင်ရှိသူများမှာ လူပျို အပျိုစကား ပြောခွင့်မရှိကြပေ။ လူပျိုနှင့်အပျို ဇမ်းစကားကို ပြောဆိုသော ခလေ့အမျိုးမျိုး ရှိကြပါသည်။

မိန်းမပျိုထံသို့ အခြားသောကျေးရွာမှ လူပျိုလှည့်၍ စကားပြောမည်ဆိုလျှင် ကျေးရွာမှ လူပျိုများက ပတ်ဝန်းကျင်တွင် စောင့်ရှောက်ခြံရံပေးကြသည်။ ရမ်းဗြဲ၊ မာန်အောင်ဒေသတွင် အပျိုနှင့် လူပျိုတို့ ‘မီးခွက်ထွန်း၍ ပြောဆိုသောခလေ့’ဖြင့် စကားပြောကြသည်။ စကားပြောဆိုရာတွင် အပျိုက သဘောမတူဘဲ လူပျိုက မီးမငြိမ်းရပေ။ ထိုသို့သဘောတူခွင့်ပြုချက်မရဘဲ မီးငြိမ်းလျှင် လူပျိုခေါင်း အဖွဲ့၏ အပြစ်ပေးခြင်းကို ခံရသည်။ အချို့သော ကျေးရွာများတွင် လူပျိုက အပေါက်ဖောက်ထားသော ကြမ်းပေါက်ကို လက်ဖြင့်နှိုက်ပြီး အပေါ်နှင့်အောက် ပြောဆိုကြသော ‘အပေါက်နှိုက်ခလေ့’ ရှိသည်။ ရမ်းဗြဲဘက်တွင် လူပျိုက မိန်းမပျို၏ အခန်းအောက်တွင် တွဲခို၍စကားပြောရသော အောက်တွဲခလေ့ရှိ သည်။ တစ်ခါတစ်ရံတွင် ထရံတွင်ရပ်၍ စကားပြောရသော အနေအထားလည်း ရှိသည်။

စကားပြောပြီး၍ ညဉ့်နှက်သန်းခေါင်ကျော် အချိန်ရောက်လျှင် မိမိနေအိမ်သို့ ပြန်ကြရသည်။ အပျိုနှင့်လူပျိုတို့သည် ချစ်ရေးကြိုက်ရေးစကားများကို အိမ်တွင်ပြောသည်ဖြစ်စေ၊ အခြား ပွဲလမ်းသဘင် စသော တစ်နေရာရာတွင် ပြောသည်ဖြစ်စေ၊ တစ်ယောက်နှင့်တစ်ယောက် ကဗျာသံ၊ စာသံပါသော ဇမ်းစကားဖြင့်သာလျှင် ပြောဆိုကြသည်။ ဇမ်းစကားဖြင့် ပြောဆိုနိုင်ရန်အတွက် တက်သစ်စလူပျို၊ အပျိုအရွယ်တို့သည် ယောက်ျားကြီး၊ မိန်းမကြီးတို့ထံမှတစ်ဆင့် ဇမ်းစကားများကို သင်ယူလေ့လာကြရ သည်။ ယခုအချိန်တွင် ဤကဲ့သို့ လူပျိုအပေါင်းအဖော်များနှင့် လှည့်လည်၍ ရွာလည်သောခလေ့မှာ ပျောက်ကွယ်လုနီးပါးဖြစ်သည်။

ဇမ်းခြင်းအမျိုးအစားများ

ဇမ်းခြင်းများကို လူပျိုတို့ရွာလည်ရာ၌သုံးသော ကဗျာများအဖြစ် အများအားဖြင့် သိရှိမှတ်သားတတ်ကြသည်။ ထိုမျှမက ဇမ်းစကားများကို ချစ်ရေးကြိုက်ရေး အိမ်ထောင်ဘက်ရွေးချယ်ခြင်း၊ ဘုရားသွား၊ ကျောင်းသွားရာတွင် သာမန်အကြောင်းအရာများကို ဇမ်းစကားဖြင့် ဆိုလေ့ရှိကြသည်။ ဇမ်းခြင်းများတွင် ပါဝင်သော အကြောင်းအရာများကို အခြေပြု၍ ဇမ်းစကားများကို အမျိုးအစားခွဲရာတွင်

(၁) မိတ်ဆက်စကားဆိုသောဇမ်း

(၂) ပညာစမ်းဆိုသောဇမ်း

(၃) ချစ်ရေးဆိုသောဇမ်း

(၄) နှုတ်ဆက်အမှာစကားဆိုသောဇမ်း

(၅) သမီးမျောက်သားဇမ်း

ဟူ၍ လေ့လာတွေ့ရှိရပါသည်။ ၎င်းတို့အနက် ပညာစမ်းဆိုသော ဇမ်းမှာအပျိုနှင့်လူပျိုအဖွဲ့တို့သည် စကားဝှက်၊ စကားထာများနှင့် အကြံအဉာဏ်ထုတ်ကာ အဓိပ္ပာယ်ပြောင်းပြန်လုပ်၍ အပြိုင်အဆိုင်အမေးအဖြေပြုရသော ဇမ်းတစ်မျိုးဖြစ်သည်။ ယခုစာတမ်းတွင်

(၁) မိတ်ဆက်စကားဆိုသောဇမ်း

(၂) ချစ်ရေးဆိုသောဇမ်း

(၃) နှုတ်ဆက်အမှာစကားဆိုသောဇမ်း

(၄) သမီးမျောက်သားဇမ်း

ဇမ်း (၄)မျိုးကို လေ့လာတင်ပြမည်ဖြစ်သည်။

မိတ်ဆက်စကားဆိုသောဇမ်း

မိတ်ဆက်ဇမ်းဆိုသည်မှာ တခြားရပ်ရွာမှ ရွာလည်လာသော လူပျိုနှင့်အပျိုတို့ တွေ့ဆုံရာ၌ မိမိတို့ နေထိုင်ရာ နေရာဒေသနှင့် သတင်းမေးသတင်းလာ (ပဋိသန္ဓာရ) စကားများကို ပထမဆုံးမိတ်ဆက်သည့် အနေဖြင့် ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုသော ဇမ်းအမျိုးအစားပင်ဖြစ်သည်။ တခြားသော ရပ်ရွာမှ ရွာလည်လာသော လူပျိုသည် မိန်းမပျို၏ နေအိမ်သို့ရောက်သည့်အခါ မိန်းမပျိုလေးအား နှုတ်ဆက်ခေါ်ဆိုရာတွင်

ကျားဆို

- “ကုန်းစူး^၁ကိုဖျင်^၂၊ နံစူး^၃ကိုပစ်၊ တစ်ချောင်းချီ၊ ဗွီလီချက်^၄ကေ၊
ရက်သပေါ့မှာ၊ တစ်ရိုး^၅ရာအိပ်ပျော်၊ စက်တော်ခေါ်၊ မောင်လာနှိုး၊
ကညာပျို၊ ဖြူမေချောမှာ၊ မနိုးလို့လား”

^၁ ကုန်းစူး = သပေါ့စာပင်အရွက်၏ ကုန်းဖက်ကစူး၊ အနားနှစ်ဖက်အစူးများနှင့် အလယ်အစူးကို ဖယ်ပစ်သည်။

^၂ ဖျင် = ဖယ်ပစ်ခြင်း။

^၃ နံစူး = ဘယ်နှစ်ဖက်ရှိအစူးကိုလည်း ဖယ်ပစ်သည်။

^၄ ဗွီလီချက် = အတိုင်အဖောက် အချီအချဖြင့် ရက်လုပ်ခြင်း။

^၅ ရိုး = ရေး။

- ကျားဆို** - “တစ်ခွန်းခေါ်လည်၊ အော်လည်ရွှီနား၊ မကြားလို့လား၊
နှစ်ခွန်းခေါ်ကေ၊ အော်လည်ရွှီနား၊ မကြားလို့လား၊ သုံးခွန်း
အတက်မှာ မောင်ခေါ်သံ ညံညံကြားကေ၊ ဘုရား ထူးရေ”
- မဆို** - “တရီးအိပ်ပျော်၊ စက်တော်ခေါ်၊ မောင်တော်လာနိုး၊
သုံးပင်တိုင်၊ ယိုင်ပြာသာဒ်က၊ လန့်လို့နိုးရေ”

မိန်းမပျိုလေးမှ ပြန်ပြောလိုက်သည်။ တရားတရား အိပ်ပျော်နေသော မိန်းမပျိုအား ခေါ်နိုးရသည်မှာ တစ်ခွန်းနှင့်လည်းမကြား၊ နှစ်ခွန်းနှင့်လည်းမကြား၊ သုံးခွန်းခေါ်သောအခါမှ အိပ်ရာကလန့်နိုးသည်။ ရှေးအခါက ရခိုင်လူမျိုးတို့သည် သပေါစာပင်နှင့် မိမိတို့ကိုယ်တိုင် တစ်ချောင်းချီ ရက်ထားသော ရိုးရာသပေါ့ကိုအိပ်ရာ၊ ထိုင်ခင်းများအဖြစ်အသုံးပြုသော အလေ့ရှိခဲ့ကြသည်ကို ဤသို့မိတ်ဆက် ခေါ်ဝေါ်သော ဇမ်းစကားမှတစ်ဆင့် လေ့လာသိရှိရပါသည်။

နှုတ်ဆက်ခေါ်ဝေါ်သော လူပျိုလူလင်အား မိန်းမပျိုလေးက

- မဆို** - “ခွန်းချိုချို၊ တွန်သံပိုက်ပါ၊ ကဗျာသံ၊ ဇမ်းသံပြောပါ၊
ဇာရပ်ရွာကေ၊ ဇာရွာကရောင်၊ အို...မောင်းမောင်”

ဟု ကဗျာသံ ဇမ်းသံနှင့် စကားကို ချိုသာပျူငှာစွာ ဆက်ဆံပြောဆိုသော လူပျိုမောင်အား ‘ဘယ်ရွာကလဲ’ ဟု မေးလိုက်သည်။

တစ်ရပ်ရွာမှလာသော လူပျိုသည် မိန်းမပျိုရှိသောအိမ်သို့ လာရောက်ဇမ်းဆိုရ သောကြောင့် သူသည် တောင်ကြီးတောင်ငယ် အသွယ်သွယ် အထပ်ထပ်ကို ဖြတ်ကျော်ကာ ရပ်ဝေးမွေးရပ်ဌာနေမှ လာရောက်ခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဇမ်းစကားဖြင့်

- ကျားဆို** - “တောင်ကြီးသွယ်သွယ်၊ တောင်ငယ်ယေ^၆ အထပ်ထပ်၊
စံဌာနီ၊ နီမြီ^၇ဝီး^၈လို့၊ ရပ်ဝီးကရာ^၉”

ပြန်လည်ပြောဆိုလိုက်သည်။ ဤသို့ တောတောင်များကို ဖြတ်ကျော်၍ လာရောက်ဇမ်းဆို ရသည်မှာ နှမလေးကို မြတ်နိုးတွယ်တာသော စိတ်ဖြင့် တွေ့ချင်ဇောကြောင့် ဖြစ်သည်ဟု ထင်မြင်ယူဆရသည်။

ထို့နောက် လာရောက် ဇမ်းဆိုလာသော လူပျိုနှင့်ရွာခံမိန်းမပျိုလေးသည် သတင်းမေးသတင်းလာ (ပဋိသန္ဓာရ) စကားများကို ပြောကာ တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး ချစ်ခင်ရင်းနှီးမှုကို ရယူကြသည်။

^၁ ရွှီ = ရွှေ။

^၂ ကေ = တယ်၊ သည်၊ လို့၊ တော့။

^၃ ပိုက်ပါ = ကျောက်ခဲဖြင့် ပစ်လိုက်သကဲ့သို့ စကားသံပြုပါ။

^၄ ဇာ = ဘယ်။

^၅ ရောင် = လဲ၊ အမေးစကားလုံး။

^၆ ယေ = လေး။

^၇ နီမြီ = နယ်မြေ။

^၈ ဝီး = ဝေး။

^၉ ရာ = ပါ။

မဆို - “ရပ်ဝီးသားမောင်၊ မဖျားမနာ၊ ကျန်းမာယဉ်လား”
ကျားဆို - “မေရို့^၁ပါးက၊ ပို့ရေမိတ္တာ၊^၂ အနောဒိဿ၊ ဩဒိဿနှင့်(ကြောင့်)
 မဖျားမနာ၊ ကျန်းမာပါရေ၊^၃ ရပ်ကြီးသူ၊ ဖြူမေရို့ကား၊ ကျန်းမာ
 ယဉ်လား”

မဆို - “ပျိုယေမောင်က၊ ပို့ရေမိတ္တာ၊ အဝေရာ၊ ရန်မခဘဲ၊ ကျန်းမာပါရေ”
 ရွာခံသူမိန်းမပျိုလေးက ရွာလည်လာသော လူပျိုမောင်အား “မဖျားမနာ ကျန်းမာပါရဲ့လား” ဟု မေးလိုက်သည်။ လူပျိုမောင်ကလည်း “ နှမပို့သသော မေတ္တာကြောင့် ကျန်းမာပါ၏” “နှမကော ကျန်းကျန်းမာမာ ရှိပါရဲ့လား” ဟု ပြန်လည် မေးဆိုလိုက်သည်။ “ နှမကလည်း ပျိုမောင်တို့ ပို့သသော မေတ္တာကြောင့် ကျန်းမာပါ၏ ” ဟု ဖြေဆိုလိုက်ခြင်း ဖြစ်၏။

ချစ်ရေးဆိုသောဇမ်း

မောင်နှင့်မယ်တို့သည် တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး ရင်းနှီးကျွမ်းဝင်လာပြီးနောက် တီတီတာတာ ဖွဲ့ဖွဲ့ နွဲ့နွဲ့ဖြင့် ချစ်ရေးဆိုရာ၌ ပြောဆိုသော ဇမ်းအမျိုးအစား ဖြစ်သည်။ မောင်တော်နှင့် နှမတော်တို့ ချစ်ခင် ကြည်ဖြူမှုဖြင့် စကားပြောဆိုရာတွင်-

ကျားဆို - “ရပ်ကြီးသူ၊ ဖြူမေနှမ၊ ဝတီ^၄ပြည်က၊ နတ်မယ်လှပိုင်၊ ရူပရုပ်သွင်၊
 မြင်ရသူ၊ သဲအူလိုက်လို့၊ ချစ်ဖို့မြင်ရေ”

မဆို - “ချစ်ဖို့လည်၊ ဟုတ်ပါလို့လား၊ ကိုယ်လူဝါ၊^၅ တစ်ရွာသားပိုင်^၆မချောလှပါ”
 မောင်တော်က “ရပ်ကြီးရွာကြီးတွင် နေထိုင်သော နှမချောလေးသည် တာဝတိံသာနတ်ပြည်မှ နတ်သမီး တစ်ပါးအလား ရုပ်ရည်ရူပကာ အဆင်းသွင်ပြင်မှာ မြင်ရသူ၏ စိတ်ဘဝကို လှိုက်ဖို့ မောစေကာ ချစ်စရာ ကောင်းလှပါသည်” ဟုပြောဆိုလိုက်သည်။ နှမလေးမှာလည်း “ချစ်စရာကောင်းလှသည်မှာ ဟုတ်နိုင်ပါ့ မလား အမောင်တို့ ရပ်ရွာမှ ရွာသူ၊ ရွာသားများကဲ့သို့ ရုပ်ရည် မချောလှ” ဟု ပြန်လှန်ပြောဆိုသည်။

ကျားဆို - “နှစ်သက်ဖွယ်၊ သက်ငယ်နှမ၊ ချောကိုပိုင်၊ နတ်မယ်လှကို၊ ကရုဏာ၊
 မိတ္တာဖက်လို့၊ စုံမက်မိရေ”

မဆို - “စုံမက်ဖွယ်၊ ချစ်ဖွယ်စကား၊ အတန်တန်လှည့်ညှဏ်များနှင့်
 ပြောစကားလား၊ ကယောင်း^၇မှန်၊ ရွှေညှဏ်နှောလို့၊ ပြောစကားလား” ။

အဓိပ္ပာယ်မှာ မောင်တော်က “ချစ်ခင်နှစ်သက်ဖွယ်ကောင်းသော နတ်မိမယ်တစ်ပါးကဲ့သို့ အချောအလှကို ပိုင်ဆိုင်ထားသောကြောင့် ၊ မိမိအောက် အသက်ငယ်သော နှမကလေးကို မေတ္တာ၊ ကရုဏာနှောလို့

^၁ ရို့ = တို့။

^၂ မိတ္တာ = မေတ္တာ။

^၃ ရေ = တယ်။

^၄ ဝတီ = တာဝတိံသာနတ်ပြည်

^၅ ဝါ = ညာ

^၆ ပိုင် = ကဲ့သို့

^၇ ကယောင်း= တကယ့်အမှန်၊ အမှန်အကန်။

ချစ်ခင်စုံမက်မိပါ၏” ဟု ချစ်ခင်နှစ်သက်ဖွယ်စကားနှင့် ချစ်ရေးဆိုလိုက်သည်။ ထိုအခါ နှမကလေးက “ဤသို့ချစ်ဖွယ်စကားကို အတန်တန်ပြောဆိုနေသည်မှာ ဉာဏ်ကစား၍ လိမ်လည်လှည့်ဖျားကာ ပြောနေခြင်းလော့” မောင်တော်ပြောသော စကားကြောင့် နှမလေးမှာ တွေးတောစရာ ဖြစ်လာရသည်။

ကျားဆို - “ဘုရားစူးစီ ကျမ်းစူးစီ၊ လိမ်လည် လှည့်ပြော၊
အကောက်ကြံ၊ လုပ်ဉာဏ်နှောလို့၊ လုပ်ပမာပိုင်၊ မပြောတတ်ပါ”
မဆို - “မုသားမပါ၊ မာယာစကား၊ ပျိုယေမောင်၊ လိမ်ညာဏ်နှော
လို့၊ ပြောရေလားလို့၊ တစ်ယောက်ဆို၊ ပျိုယေမမှာ၊ ပြောမိဒရာ”

အဓိပ္ပာယ်မှာ လူပျိုက “ဘုရားစာကျမ်းစာတွေ အစူးခံနိုင်ပါ၏ စူးချင်ရင် စူးပါစေ၊ ကောက်ကျစ် ယုတ်မာသောဉာဏ်ဖြင့်၊ လိမ်လည်လှည့်ဖျားသော စကားကိုလုပ်ဇာတ်ဆောင်၍ မပြောတတ်ပါ”ဟု ဝန်ခံသည်။ ထိုအခါ မိန်းမပျို “မောင်တော် ချစ်ရေးဆိုသော စကားတွင် မုသားမပါသော်လည်း လိမ်ညာဏ် ပြောမိခြင်းများလား” ဟု နှမတော်အထင်ဖြင့် ပြောမိခြင်းဖြစ်သည်” ဟူ၏ ပြောပါသည်။

တစ်ဖန် တစ်ရွာသား မောင်နှင့် တစ်ရွာသူမယ်တို့သည် ဆက်လက်၍ နှစ်ကိုယ်တူ တိုင်ပင်နှီးနှော ပြောဆိုကြသည်။ “တစ်ယောက်ပြောသောစကားကို တစ်ယောက်က ဖီလာဆန်၍ ပြောနေမည်ဆိုလျှင် နှီးနှော တိုင်ပင်ပြု၍ ရမည်မဟုတ်ပါ” ဟု မောင်တော်က နှမတော်နှင့် အချိန်ကြာမြင့်စွာ စကားပြောလို၍ နှီးနှောမှု ပြုလိုက်သည်။

ကျားဆို - “မောင်တစ်ရွာသား၊ မယ်တစ်ရွာသူ၊ ပျိုလူပျို၊ နှစ်ကိုယ် ပြောလို့၊
နှီးနှော ကတ်မေ^၁ ၊ တစ်ယောက်ဆင်ခြီ^၂၊ တစ်ယောက်ဖြီ^၃၊
ထော်လီတိုက်^၄လို့၊ ဖြစ်နိုင်ဖို့လား”
မဆို - “ဇောနှင့်မာန်၊ ရန်စကားကို ပယ်ကာယေထားလို့၊ တစ်ယောက်
ဆင်ခြီ ၊ တစ်ယောက်ဖြီ၊ ထော်လီတိုက်ကေ၊
ဖြစ်ယောင်ပြောမေ၊ ပျိုယေမောင်၊ လိုစွာရီးကို အီးအီး^၅
ကေပြောပါ”

ဤသို့ မာန်ပါရန်ပါသော စကားများကို ပစ်ပယ်ကာ ထားပြီးလျှင် မောင်တော်လိုအပ်သော ကိစ္စ အကြောင်းအရာကို ပြောဖြစ်အောင် ပြောပါ”။ ဟု နှမပျိုလေးက စကားလမ်းကြောင်း ဖွင့်ပေးလိုက်သည်။ ထိုအခါ မောင်တော်ကလည်း -

ကျားဆို - “ပြောမေဆို၊ ပျိုယေနှမ၊ အပင်ရံ၊ ခက်စွန်ဖျားက၊ ပန်းအလှပိုင်၊
လှပန်းခိုင်ကို ကိုင်ကာ ယေလှမ်းလို့၊ မောင်လှမ်းဆွတ်မေ”

^၁ စီ = စေ

^၂ ဒရာ = ပါတယ်

^၃ ကတ်မေ = ကြမယ်

^၄ ဆင်ခြီ = အမေးပြောစကား

^၅ ဖြီ = ဖြေ

^၆ ထော်လီတိုက် = တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး အမေးအဖြေ ပြောကြခြင်း

^၇ အီးအီး = အေးအေး

မောင်တော်အနေဖြင့် စကားပြောရမည်ဆိုပါလျှင် အပင်တစ်ပင်၏ အကိုင်းအခက် အစွန်အဖျားတွင် ပွင့်လန်းဝေဆာနေသော ပန်းတစ်ခက်၏အလှကို ညင်သာစွာလှမ်းခူးဆွတ်သကဲ့သို့ နှမတော်လေးအပေါ် ထားရှိသော မေတ္တာတရားကို တန်ဖိုးထား၍ ရအောင်ယူပါမည်။ နှမပျိုလေးအပေါ် ထားရှိသော ကြင်နာမှု၊ မေတ္တာတရားများကို ရင်ဖွင့်လိုက်သည်။

မဆို - “ဆွတ်မေသူ၊ လူပျိုမောင်လိုင်^၁၊ တစ်ရပ်သူ၊ တစ်ပြည် သားကို၊ မအားခံ ပါ”

ကျားဆို - “မောင်သက်ဝေ၊ ချစ်တေနှမ၊ လှပန်းခွီ^၂၊ ပျိုနှမ၊ ညွတ်လို့ ယေပီးပါ၊ ချစ်တေ^၃ မောင်၊ မိအောင်လှမ်းလို့၊ ဆွတ်ခူးပါမယ်”

အဓိပ္ပာယ်မှာ “နှမလေး၏ ချစ်ခြင်းမေတ္တာကို ရယူလိုသော မောင်တော်ကို နှမလေးက တစ်ရွာနှင့် တစ်ရွာ ဝေးကွာလှ၍ တစ်ယောက်အကြောင်းကို တစ်ယောက် သိရန်ခက်ခဲလှသောကြောင့် အလွယ်တကူနှင့် အားမကိုးဝံ့ပါ” ဟု စကားကို ပြန်လည်ပြောဆိုလိုက်သည်။ မောင်တော်က “မောင်တော်၏ အသက်တမျှ ချစ်ခင်လှသောချစ်နှမ၊ အလှမျိုးစုံ ပန်းမျိုးစုံ ပတ်ခြွေခြံထားသကဲ့သို့ လှပနေသောနှမက လက်ခံ ကိုင်းညွတ်ပေးပါ။ ထိုသို့ကိုင်းညွတ်လက်ခံပေးလျှင် မိအောင်ဆွတ်ခူးရသည်မှာ မောင်တော်၏ တာဝန် ဖြစ်သည်။ နှမလေး၏ ချစ်ခွင့်ကိုရလျှင် အခြားသောကိစ္စရပ်များကို တာဝန်ကျေပွန်အောင် ထမ်းဆောင် မည်မှာ အမောင်၏ တာဝန်ဖြစ်ကြောင်း” ယောက်ျားပီပီ ရဲဝံ့စွာ ပြောဆိုလိုက်သည်။

ဤသို့ ရွာလည်၍ ဇမ်းစကားပြောရာ၌ အပျိုနှင့် လူပျိုတို့၏ အပြန်အလှန် ပြောစကား များတွင် မိန်းမပျိုလေး၏ ဣန္ဒြေရရနှင့် ညင်ညင်သာသာ ပြောစကားတို့မှာ ရခိုင်အမျိုးသမီးတို့၏ ယဉ်ကျေး သိမ်မွေ့သော အမူအရာတို့ကို လှစ်ဟ ဖော်ပြနေသည်။

မဆို - “လှပလူပြောင်၊ မောင်တော်လက်သို့၊ ညွတ်ချင်ပါယက်၊
ဝီးရပ်မြို့၊ တစ်နယ်သားကို၊ အပြောယေခက်တေ”

ကျားဆို - “ပြောဆက်ဖွယ်၊ ဇာအရီးလို့၊ မောင်လူပျိုကို၊ သံချိုနှောကေ
ပြောလိုကေပြပါ”

အဓိပ္ပာယ်မှာ - “ချောမောခန့်ညား လှပသော အမောင်၏ ရင်ခွင်အောက်သို့ နှမလေး ခိုဝင်ချင်ပါသည်။ သို့သော်လည်း တစ်နယ်တစ်ရပ်သား ဖြစ်သောကြောင့် အမောင်ကို ဖွင့်ဟပြောရန် ခက်ခဲလှပါသည်။ ဤသို့ နှမတော်ဖွင့်ဟပြောဆိုရန် ခဲယဉ်းနေသော်လည်း ချိုချိုသာသာ ပြောလျှင်ရပါသည်”ဟု မောင်တော်က ဇမ်းစကားဖြင့် ပြောဆိုလိုက်သည်။

မဆို - “မောင့်မှာကားဗျိုင်း၊ တစ်ပင်နီ၊ မသစ်ကိုင်းမှာ၊ တစ်ချက် ချေ^၄နားလို့၊
တစ်လင်ကွာ၊ နောင်ခါမရ၊ လူရို့ဘုံမှာ၊ လင်ကုန်ချုံး^၅က၊
လုံးလုံးမှောက်တေ”

^၁ လိုင် = လေ

^၂ ခွီ = ခွေ

^၃ တေ = တယ်

^၄ တစ်ချက်ချေ = ခဏလေး

^၅ ချုံး = ရှုံး

- ကျားဆို** - “မိန်းမဟူသည်၊ ဒုက္ခသည်၊ ဆိုရေတမျှ၊ အဖိုးတန်၊
ဝန်ကောင်းက လည်ရောင်းတတ်မှစွန်၊ စွန်တတ်မှမြတ်၊ ဝယ်လို
သူ၊ သျှင်လူဟိ^၁ မှ၊ ရောင်းရပါရေ”
- မဆို** - “ရောင်းမယ်သူနှင့်၊ ဝယ်သူသဘော၊ စိုး^၂ မဆို၊ လိုတူကျက၊
ရောင်းရပါမယ်”

ထိုဇမ်းစကား၏ အဓိပ္ပာယ်မှာ မောင်တော်သည် သစ်ကိုင်းတွင် ခဏတဖြုတ် လာနားတတ်သော ဗျိုင်းကဲ့သို့ မယ်ကလေး၏ အိမ်ထောင်ဖက် အဖြစ်လာရောက်ဝင်ခိုလျှင် အကြောင်းမသင့်၍ အိမ်ထောင် ရေးကွဲကွာပါက မယ်တို့၏ ဘဝတွင်တဘဝလုံး ယူကျုံးမရ စိတ်သောကဗျာပါဒကို ခံစားရမည်ဖြစ်သည်။

မောင်တော်က “မိန်းမတို့မည်သည် အဖိုးအနုတ္တထိုက်တန်သော ဝန်ပစ္စည်း တစ်ခုနှင့်တူပါသည်။ အဖိုးရှိသောဝန်ကို အချိန်အခါကြည့်၍ ရောင်းတတ်မှ သင့်တင့်သောဈေးနှုန်းကို ရတတ်သကဲ့သို့ မိန်းကလေးတို့သည် အိမ်ထောင်ပြုရာတွင်လည်း အရွယ်ကောင်းသောအချိန်တွင် အိမ်ထောင်ပြုရမည် ဖြစ်သည်။ ထိုသို့အိမ်ထောင်ပြုလိုက်ပါက ရောင်းမထွက်သောကုန်ပစ္စည်းနှင့် အလားသဏ္ဌာန်တူပါ သည်”ဟု အခြားတစ်ရွာမှ လူပျိုလှည့် လာသော မောင်တော်က မိမိအချစ်ကို လက်ခံလာအောင် ဥပမာ၊ ဥပမေယျတို့နှင့် ခိုင်းနှိုင်းစည်းရုံး ၍ အာဝဇ္ဇန်း ရွှင်ရွှင် ပြောဆိုပါသည်။

မိန်းမပျိုလေးက “အရွယ်ရှိတုန်း အိမ်ထောင်ပြုရမည်ဟုဆိုသော မောင်တော်၏စကားကို နားလည်သဘောပေါက်ပါသည်။ သို့သော်လည်း မိမိနှစ်သက်သောသူ၊ အလိုကျသောသူဖြစ်ပါမှ အိမ်ထောင်ပြုပါမယ်” ဟုပြောဆိုသည်။ အချစ်ရေးတွင် ရောင်းကုန်ဝယ်ကုန်၊ ရောင်းသူ၊ ဝယ်သူ ဟူသော စီးပွားရေးအသိုင်းအဝိုင်းထဲမှ စကားများဖြင့် ဇမ်းဆင်၍ ပြောဆိုကြသော ရမ္မာဝတီ (ခေါ်) ရမ်းဗြဲဒေသမှ လူပျို၊ အပျိုတို့၏ ချစ်ရေးချစ်ရာစကားများကို စိတ်ဝင်စားဖွယ် တွေ့ရှိနိုင်သည်။

- ကျားဆို** - “ဖြစ်ရမယ်၊ အလွယ်သာပ၊ မယ်ပန်းခိုင်ကို၊ ကိုင်ကာ
ညွှတ်လို့၊ လှမ်းဆွတ်ပါမည်”
- မဆို** - “ဆွတ်ပါမည်ကေ၊ တကယ်ဟုတ်က၊ လက်လှမ်းဆွတ်
ပါ၊ သဘောတူ၊ လိုတူကျက၊ ညွှတ်ပီးဖို့ရာ”
- ကျားဆို** - “ညွှတ်ပီး^၃ပါ၊ သက်လျာနှမ၊ ချစ်တေသူ၊ မောင်လူလှမှာ၊
ရပ်ကြီးသူလည်၊ ပျိုဖြူမေကို၊ ကရုဏာ၊ မိတ္တာရစ်ကေ၊ ချစ်လို့
နီ^၄ရေ”

မောင်တော်က “အမောင်၏ ချစ်ခွင့်ကို နှမတော်လေးက လက်ခံလိုက်လျှင် အိမ်ထောင်တစ်ခု တည်ဆောက်ဖို့ လွယ်ကူပါမည်” နှမပျိုက “အိမ်ထောင်ဖက်အမှန်ရွေးမည်ဆိုပါက ရွေးချယ်ပါ။ နှမတော် သဘောကျလျှင် လက်ခံပါမယ်” အမောင်ကလည်း “ နှမတော်၏ အချစ်ကိုလိုလား၍ လက်ခံပေးပါ နှမတော်၊ ချစ်တတ်သော အမောင်မှာ ရပ်ကြီး၊ ရွာကြီးသူ နှမပျိုလေးအား မေတ္တာ၊ ကရုဏာနှောင်ဖွဲ့၍

^၁ ဟိ = ရှိ
^၂ စိုး = ဈေး
^၃ ပီး = ပေး
^၄ နီ = နေ

ချစ်နေပါသည်” ဟုအပြန်အလှန်ပြောဆိုကြသည်။ ထိုပြောစကားများတွင် အိမ်ထောင်တစ်ခု တည်ဆောက်ရန်အတွက် သိမ်မွေ့သော မေတ္တာတရားနှင့် အနူးအညွတ် ချစ်ခင်ပန်ကြသည်ကို ရိုးရာ ဓလေ့တစ်ခု အနေဖြင့် တွေ့ရှိရသည်။

- မဆို** - “ချစ်တေဆို ပျိုယေမောင်ကို၊ ရွှေမိတ္တာ၊ ပြန်ကာမျှလို့၊
ချစ်မိပါယဉ်၊ ချစ်ခွင့်တိုင်၊ ပိုင်နိုင်ရိုးကို၊ မဝီးဝံ့ပါ”
- ကျားဆို** - “အသက်ကေ တစ်ရာ၊ တစ်သက်မှာ၊ တစ်ခါအချစ်၊
သက်ဝေလည်း၊ ငယ်ကချစ်လို့၊ မပစ်ဝံ့ပါ”
- မဆို** - “အမိမချစ်၊ ချီပစ်^၁ ပတ်စီ၊ အဖမချစ်၊ ချီပစ်ပတ်စီ၊
အထုပ်ချေ၊ နံမှာကျစ်လို့၊ ဂု^၂ လိုက်ဝံ့ရေ”

အဓိပ္ပာယ်မှာ နှမချေက “အမောင်ချစ်သကဲ့သို့ မယ်လည်းပြချစ်ပါသည်။ သို့သော် ဘဝတစ်ခုလုံး အတွက် ပိုင်ဆိုင်ခွင့်ကို ပေးရမည်မှာ နှမချေမဝံ့မရဲဖြစ်နေသည်” အမောင်က “အသက်တစ်ရာသာ ရှည်ခွင့် နေထိုင်ခွင့်ရသောဘဝတွင် ငယ်ငယ်ရွယ်ရွယ်နှင့် တစ်ခါသာ ချစ်ဖူးသော နှမချေအပေါ် ချစ်သောချစ်ခြင်း မေတ္တာကို မပစ်ပယ်ဝံ့ပါ” ဟုတုန်လှုပ်ရှောက်လျားစွာ ပြောဆိုသည်။ ထိုအခါမဝံ့မရဲဖြစ်နေသော နှမချေ မှာ အမောင်အပေါ်ထားရှိသော မေတ္တာတရားသည် နိုးသထက် နိုးကြားလာသည်။ နှမလေးက “မိဘ တွေနှင့် ဘယ်လောက်ထိ ဝေးကွာပါစေ၊ မိဘများကနှမချေ၏ အိမ်ထောင်ဖက်အား မလိုမုန်းတီး၍ ဘယ်အချိန်ထိ ပစ်ပယ်၍ ထားပါစေ၊ အမောင်၏ နောက်သို့ အထုပ်အပိုးတွေကို ခါးနံဘေးမှာ ကျစ်ကာ ခုချက်ချင်းလိုက်ဝံ့ပါတယ်အမောင်” ဟု ပြောဆိုသော အခါ အမောင်က

- ကျားဆို** - “မချစ်ဆို၊ မလိုမဟုတ်၊ ပျိုယေမမှာ၊ ရွှေကိုလို၊ ဂုဏ်ကို
မက်လို့၊ ချစ်ပါရေလား၊ ရွှေကိုမလို၊ လူကိုမက်လို့ ကြိုက်ပါရေ
လား”

မောင်တော်၏ အချစ်ကိုလိုလား၍ ချစ်သည်မှာ “ရွှေငွေ ဂုဏ်ပကာသနတွေကို မက်မောလို့ ချစ်တာလား သို့မဟုတ် စိတ်သဘောထားဖြောင့်မတ်သောကြောင့် မောင်တော်ကို ချစ်တာလား” ဟုအမောင်မှာ မေးစရာဖြစ်လာသည်။ နှမချေကလည်း

- မဆို** - “ရွှေကိုမလို၊ ဂုဏ်ကိုမမက်၊ မယ်အပျိုမှာ၊ လူကိုမက်လို့၊
မောင်လူပျိုကို၊ ယုံလိုကြောင်းနှင့် စောင့်နီဖို့ရာ”

အဓိပ္ပာယ်မှာ “အမောင်ပိုင်ဆိုင်သော ရွှေငွေဂုဏ်ပကာသနကို မက်မောလိုချင်သော စိတ်ဖြင့်ချစ်သည် မဟုတ်ပါ။ နှမချေအပေါ်ထားရှိသော အမောင်၏ချစ်ခြင်းမေတ္တာကို ယုံကြည်အားကိုး၍ ချစ်သည်သာ ဖြစ်၍ အမောင်တောင်းဆိုလားမည့် အချိန်ကိုစောင့်မျှော်နေပါမည်။” ဟုသူ၏သဘောထားကို ပြောပြလေ သည်။ အချစ်ရေးတွင် ရွှေ၊ ငွေ ဂုဏ်ပကာသနကို ဘေးဖယ်ကာ မိမိ၏ယုံကြည်မှုကိုသာ တန်ဖိုးထား တတ်သော ရခိုင်မိန်းမပျိုတို့၏ စိတ်ဓာတ်အရည်အချင်းများကို တွေ့မြင်ရသည်။

^၁ချီပစ် = စွန့်ပစ်

^၂ဂု = ယခု

နှုတ်ဆက်အမှာစကားဆိုသော ဇမ်း

အပျိုနှင့် လူပျိုတို့သည် မိတ်ဆက်စကားများ၊ ချစ်ရေးကြိုက်ရေးစကားများကို အချိန်ကြာကြာ ပြောဆိုပြီးနောက်တွင် အိမ်ပြန်လို၍ နှုတ်ဆက်အမှာစကားပြောသော ဇမ်းအမျိုးအစားဖြစ်သည်။

မောင်နှင့်မယ်တို့သည် ညဦးအချိန်မှစ၍ ဇမ်းဆိုရင်း ညသန်းခေါင်ကျော်အချိန်အထိရောက်ရှိ လာသည်။ ထိုအခါ မယ်ကလေးက မိမိနေအိမ်သို့ပြန်ရန် သတိပေးပြောဆိုပါသည်။

မဆို - “ရောင်နီလာ၊ အရုဏ်တက်ကေ၊ မိုးလင်းဖို့ယာ၊ မယ် သက်လျာ^၁လာရေလမ်းကို၊ ပြန်ကာလှမ်းလို့၊ လက်ဝဲမပါ၊ လက်ယာကိုမလိုက်၊ အလယ်ဆို၊ လမ်းအိုပိုက်ကို၊ တိုက်ရိုက် ကေလားလီ”

အဓိပ္ပာယ်မှာ “နှမလေး၏ အသက်တမျှချစ်ရသော အမောင်မှာ လက်ဝဲ၊ လက်ယာလဘက်တွင် ရှိသော လမ်းကမသွားဘဲ အလယ်လမ်းဟောင်းမှ တိုက်ရိုက်သွားလေပေါ့” ဟု နှမတော်က လမ်းညွှန်လိုက်သည်။

မောင်တော်ကလည်း နှမတော်နှင့် တွေ့ရသည်မှာ အချိန်တိုတောင်းလှသည်။ တစ်ဦးနှင့် တစ်ဦး အချစ်သံယောဇဉ် အစပြုချိန်ဖြစ်သောကြောင့် သူမပြန်မီ စကားတချို့ကို မှာသွားလေ သည်။

ကျားဆို - “ခြီးချေကြူကေ^၂၊ မပူလီကေ^၃၊ ငှက်တော်ထိုး^၄၊ မညှိုး လီကေ၊ ကျီးကန်းအား၊ မရှာလီကေ၊ ချစ်တေးဆို၊ ပျိုယေမကို၊ မှာခရေနှောင်း^၅၊ အိမ်နောက်ဆို၊ မောင်းကာ^၆ယေ အောက်က၊ မေအိပ်ရာကို၊ မျှော်ကာယေ ကြည့်လို့၊ ပြန်လှည့်လားယာ”

အဓိပ္ပာယ်မှာ “မောင်တော်ရောက်လာနီးနီးနှင့် မျှော်ကိုးလို့ ငှက်ချေကူသံကို ကြားရသောအခါ ပူပင် သောကအရောက်ပါနှင့်၊ ငှက်တော်ထိုးလျှင်၊ ကျေးဌာန်များသံစုံကျူးရင် သံကိုကြားရလျှင်လည်း မောင်တော်ရောက်နေသည် အထင်နှင့်မရှာပါနှင့်” ဟုချစ်လှစွာသော နှမလေး၏ အိပ်ရာကို မျှော်ကာ ကြည့်ရင်း အမောင်ပြန်သွားပါသည်။ အမောင်သည် ချစ်သူမယ်ကလေးနှင့် ဝေးကွာလှသော မိမိရပ်ရွာသို့ ထွက်ခွာသွားမည်ဖြစ်သောကြောင့် နှမကလေးလွမ်းဆွေးပူပင် စိုးရိမ်များမဖြစ်စေရန် ချစ်ခင်ကြည်ဖြူမှု သံယောဇဉ်ဖြင့် ဆုမွန်ကောင်း တောင်းထားခြင်းပင်ဖြစ်သည်။

သမီးမျောက်သား ဇမ်းကဗျာ

ရခိုင်လူမျိုးတို့တွင် မောင်၏ သမီးနှင့် အစ်မညီမ၏သား၊ အစ်မ၊ ညီမ၏ သမီးနှင့်မောင်၏သား များသည် သမီးမျောက်သားများ တော်စပ်ကြသည်။ မျောက်သားတော်စပ်ရာတွင် ယောက်ျား၊ မိန်းမ၊

^၁လား = သွား

^၂ခြီးချေ = ချိုးငှက်ကလေး

^၃ကြူကေ = တူသည်။

^၄မပူလီကေ = မပူမဆွေးပါနှင့်

^၅ထိုး = မြည်သံပေးသည်

^၆မှာခရေနှောင်း = မှာခဲ့တယ်နော်

^၇မောင်းကာ = (အဖီ)

မောင်နှမ သားသမီးမှ သားတော်စပ်ကြပါသည်။ ညီအစ်ကိုချင်း၊ ညီအစ်မချင်းမှ မွေးဖွားသောသားသမီးများသည် မျောက်သားမတော်စပ်ကြပါ။ ညီအစ်ကို၊ ညီအစ်မ၊ မောင်နှမများသာ တော်စပ်ကြပါသည်။

ရခိုင်တို့၏ မျိုးစောင့်တရား၊ မျိုးနွယ်အရှည်တည်တံ့မှုများသည် ရှေးသာကီဝင်မျိုးနွယ်စဉ်အတိုင်း ကျင့်သုံးခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့်လည်း ရခိုင်လူမျိုးတည်တံ့မှုကို ဖြစ်စေပါသည်။ ယခုတင်ပြမည့် ဇမ်းကဗျာသည် သမီးမျောက်သား တော်စပ်သူ၏ ရွာလည် ဇမ်းချမ်းများ ဖြစ်ပါသည်။

မဆို - ညရီဆိုင်းဆာ^၁ ၊ အားမနာဘဲ
မာတာပီတ ၊ မိဖမအိပ်
အောက်ကလာ ၊ ဖောက်ပျာ^၂နှိပ်ကော^၃
ဇာဖြစ်တောင်^၄လေး။
ဇာကလာကော ၊ ဇာရာသားရောင်
လားလားမသိ ၊ ဆဲဆိုမိမေ^၆
ရှက်ကြီးရှက်မ ၊ ချက်မကျဘဲ
ဇောင်^၇မလုပ်ကွေ ၊ လူကိုကြွေ^၈ကွေ။ ။
တွဲလိုလုပ်လီ။ ။

ဟုမိန်းမပျိုလေးက ပြောဆိုလိုက်ပါသည်။ ညနေဆည်းဆာချိန်သာရှိသေးသည်။ အမိအဘတောင် မအိပ်သေးပေ။ အိမ်အောက်ကလာ၍ နှိပ်တာအချက်ပြတာ ဘာဖြစ်လို့ပါလဲ။ ဘယ်ကလာပြီး ဘယ်ရွာသားမှန်း မသိပါသဖြင့် ဆဲမှားဆိုမှား ပြောမိလိမ့်မည်။ ပြောချင်တဲ့စကား အချက်မကျခဲ့ပါက အရှက်ကြီးရ၍ ပြန်သွားရလိမ့်မည်။ ဤကဲ့သို့ မလုပ်ပါနှင့် လူရိပ်လူခြေကို ကြည့်သင့်ပါသည်။ အခန်းအောက်စကား ပြော အပေါက်က စကားပြောပါလေဟု ပြောဆိုလိုက် ခြင်း ဖြစ်သည်။

ကျားဆို - အရီးယေ^{၁၀}ရင်သွီး^{၁၁} ၊ နောက်ဆုံးစွန်လေ
မှန်မှန်မီး^{၁၂}ကော ၊ မရီးပုံပြင်
ရုပ်အင်လှပ ၊ နင်နှင့် ငါလေ
အငယ်ကပင် ၊ တလင်းပြင်မှာ

^၁ဆိုင်းဆာ = ဆည်းဆာ

^၂ဖောက်ပျာ = အဆင်သင့်ပြုလုပ်ထားကြသော စကားပြောရန်အပေါက်။

^၃နှိပ် = လုပ်ဖြင့်လှမ်း၍ အပေါက်ကနှိပ်ပြီး စကားပြောလိုကြောင်း အချက်ပြခြင်း

^၄တောင် = တာ

^၅လေး = လဲ

^၆မေ = မယ်

^၇ဇောင် = ဤကဲ့သို့

^၈ကြွေ = ကြည့်

^၉လီ = လေ

^{၁၀}ယေ = အငယ်

^{၁၁}သွီး = သွေး

^{၁၂}မီး = မွေး

လက်ယင်ကိုင်ဆွဲ ၊ ဂုခါသော်လေ

အဖော်ကွဲကေ ၊ မလေးမစောင်း

ခအိုကြီးကို ၊ မုန်းလပ်တောင်းလိုင်။

ဟု ယောက်ျားပျိုက ပြန်ပြောလိုက်ပါသည်။ အရီးလေး၏ နောက်ဆုံးမှ မွေးဖွားခဲ့သောမရီး (အချစ်ကလေး) ဖြစ်ပါသည်။ နှင်နှင့် ငါသည် အငယ်ကလေးဘဝမှာပင် တစ်ယောက်နှင့် တစ်ယောက်လောက် နယ်တလင်းလွင်ပြင်မှာ လက်တွဲလို့အတူကြီးလာခဲ့ကြပါသည်။ မတွေ့တာကြာပြီး ကွဲကွာနေခဲ့ကြ၍ ခအိုကြီးကို မလေးမစား မုန်းနေပါလား အလှကလေးရယ်ဟု ပြောဆိုလိုက်ပါသည်။

မဆို

- ယကောင်းဆိုကေ ၊ အိုအိုဘုရား
ငယ်ကပင်လေ ၊ ရီးသျှင်သားကို
လားလားမသိ ၊ သူများဝင်ယောင်
ထင်ဒီမိလို့ ၊ ဆိုမိဒရာ။

မိန်းမပျိုလေးက ပြန်လည်ပြောဆိုလိုက်ပါသည်။ ယင်းကဲ့သို့ဖြစ်လျှင် အိုဟို-ဘုရားဘုရား။ အငယ်ကလေးဘဝကပင် အတူနေလာခဲ့သော အရီးကလေး၏ သားကို စကားပြောဖို့ ဝင်လာ ခြင်းမှာ မသိခဲ့ပါ။ မျိုးမတော်စပ်တဲ့သူများ အခြားသူများ လာရောက်၍ စကားပြောခြင်းဟု ထင်မှားခဲ့ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပြောမှား ဆိုမှား ပြောမိခဲ့ပါသည်။

မဆို

- ပုလဲဖြူ ၊ လူလိုင်ရွဲကို
မနှောင်းဖြူလေ ၊ မိတ္တာတုန်းကေ
မမုန်းပါလိုင်။

ဟုဆက်လက် ပြောဆိုလိုက်ပါသည်။ လည်ပင်းမှာ အမြဲဆွဲထားချင်သော ပုလဲအရောင်ကဲ့သို့ အသားဖြူဖွေးလှပသော လူလိုင်ရွဲကို မနှောင်းဖြူ၏ မေတ္တာကုန်ဆုံးလို မမုန်းပါလေ။ အမြဲချစ်နေပါ့မယ်ဟု မိန်းမပျိုလေးက ပြန်လည်တုန့်ပြန်လိုက်ပါသည်။

ခြုံငုံသုံးသပ်ချက်

ရခိုင်ရိုးရာဇမ်းခြင်းကဗျာများ လေ့လာချက်စာတမ်းသည် ရခိုင်လူမျိုးတို့၏ ရိုးရာဓလေ့တစ်ခုကို ဖော်ထုတ်ထားသည့် စာတမ်းဖြစ်ပါသည်။ ဇမ်းခြင်းကဗျာများသည် ယဉ်ကျေးမှုပေါ်ထွန်းစကပင် အပျို၊ လူပျိုတို့သည် ဇမ်းကဗျာများကို ပြောဆိုကြလိမ့်မည်ဟု ထင်မြင်မိပါသည်။ ရခိုင်တစ်မျိုးသားလုံး ဇမ်းကဗျာများကို ပြောဆိုခဲ့ကြပေလိမ့်မည်။ အချိန်ကာလများစွာကြာညောင်း လာသောအခါ ခေတ်

^၁ဂု = ယခု

^၂ခအို = ခအို

^၃လပ်တောင် = နေသလား

^၄ယဇောင် = ယင်းကဲ့သို့

^၅ဒီ = ခွဲ

^၆ဒရာ = ပါတယ်

^၇လိုင်ရွဲ = လည်ပင်းမှာ ဆွဲထားချင်သောသူ။

^၈မနှောင်းဖြူ = အမိမှာ အဆုံး အတွေးမွေးဖွားသူထက်နောက်ဆုံးစွန့်မှ မွေးဖွားလာသော အနှောင်းမွေးသော၊ အသားဖြူသော မနှောင်းဖြူ။

စနစ်များ ပြောင်းလဲလာသောကြောင့် အချို့အရပ်ဒေသများတွင် ပျောက်ကွယ်သွားပြီး၊ အချို့အရပ်ဒေသများတွင် ပျောက်ကွယ်ဆဲ၊ အချို့အရပ်ဒေသများတွင် ပျောက်ကွယ်လုဆဲဆဲ ဖြစ်နေပါသည်။ ယနေ့အချိန်အခါတွင် ဇမ်းကဗျာများကို ကျောက်ဖြူ မြို့နယ်၊ ရမ်းဗြဲမြို့နယ်၊ မာန်အောင်မြို့နယ်တို့တွင် အနည်းငယ်သာ စပ်ဆိုလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရှိ ရပါသည်။

ဇမ်းခြင်းကဗျာများကို (၁) မိတ်ဆက်စကားဆိုသောဇမ်း (၂) ချစ်ရေးဆိုသောဇမ်း (၃) နှုတ်ဆက်အမှာစကားဆိုသောဇမ်းနှင့် (၄) သမီးမျောက်သားဇမ်းဟူ၍ လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။ အဆိုပါဇမ်းကဗျာများမှ ရခိုင်ကျေးလက်ဒေသ၏ လူမှုဓလေ့ထုံးစံများကို သိရှိရပါသည်။ ရခိုင်လူမျိုးတို့၏ လူပျို၊ အပျို ချစ်ကြိုက်မှုကို စိတ်ဝင်စားဖွယ် မြင်တွေ့ရပါသည်။

နိဂုံး

ရခိုင်ရိုးရာ ဇမ်းခြင်းကဗျာများ လေ့လာချက်စာတမ်းသည် ရခိုင်လူမျိုးတို့၏ ရွာလည်ခြင်းဓလေ့ကို ဖော်ထုတ်ထားသည့် စာတမ်းဖြစ်ပါသည်။ ယနေ့အချိန်အခါတွင် ဇမ်းခြင်းကဗျာများသည် ပျောက်ကွယ်လုမတတ် ဖြစ်နေပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဇမ်းခြင်းကဗျာများအကြောင်းကို မှတ်တမ်းတင်ရင်း မြန်မာစာပေအတွက် ကွက်လပ်တစ်ခုကို ဖြည့်ဆည်းလိုသော ဆန္ဒဖြင့် စာတမ်းပြုစုလိုက်ရပါသည်။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

ခင်မြတ်ဉာဏ်။ (၁၉၉၁)။ **ရခိုင်ရိုးရာတေးကဗျာများ**၊ မန္တလေးတက္ကသိုလ် မြန်မာစာမဟာဝိဇ္ဇာဘွဲ့အတွက်တင်သွင်းသော ကျမ်း။

ချိုချိုဝင်း၊ မ။ (၂၀၁၅)။ **ရခိုင်ရိုးရာကျေးလက်တေးကဗျာ ယှဉ်ချင်းနှင့်ဇမ်းချင်းလေ့လာချက်**၊ စစ်တွေတက္ကသိုလ် မြန်မာစာမဟာသုတေသနဘွဲ့အတွက် တင်သွင်းသောကျမ်း။

တိုင်းရင်းသားယဉ်ကျေးမှုဓလေ့ထုံးစံများ(ရခိုင်)။ (၂၀၁၈)(ဒု-ကြိမ်)။ ရန်ကုန်၊ စိတ်ကူးချိုချိုပုံနှိပ်တိုက်။

မောင်မောင်အေး၊ ဦး (စစ်တွေ)။ (၁၉၇၇)။ **မြန်မာစာပေနှင့်ယဉ်ကျေးမှုအဖွင့်**(ပ-ကြိမ်)။ ရန်ကုန်၊ မြတ်ပုံနှိပ်တိုက်။

လှလှတင်။ (၁၉၉၅)။ **ရခိုင်သဘာဝတေးကဗျာများလေ့လာချက်**။ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် မြန်မာစာမဟာဝိဇ္ဇာဘွဲ့အတွက် တင်သွင်းသောကျမ်း။

ဝါသဝ၊ အသျှင်။ (၂၀၀၀)။ **ရခိုင်ဝေါဟာရအဘိဓာန်ကျမ်း(တွဲ-၂)**။ ရန်ကုန်၊ ဟိန်းထက်စာပေတိုက်။

အောင်လှသိန်း။ (၁၉၉၇)။ **ရခိုင်သုတအဘိဓာန်**။ ရန်ကုန်၊ သိဒ္ဓိမြိုင်ပုံနှိပ်တိုက်။